تێبینییەکان لەبارەی کتێبەکەمەوە: «تەمەنێک...» دڵخۆشکەر بوون

باکووری

دوای ئەوەی بەشی یەکەم لە بیرەوەرییەکانم، لە کتێبێکدا بە ناوی (تەمەنێک گۆرانی، ئاواز، مۆسیقا و خۆشخوانی) لە لایەن (دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس) لە هەولێر لە چاپ درا و بڵاوکرایەوە، هەندێ نووسەر و هاوڕێی نزیک بە تەلەفۆن، یان بە نووسین دەستخۆشییان لێکردم و کتێبەکەیان بە تاموچێژەوە خوێندبۆوە، ئەوانیش هانیان دام بەشی دووەمیش بخەمە بەر دەستان و تێبینی خۆشیان بۆم ڕوون دەکردەوە، من لێرەدا سوپاسیان دەکەم.

لە گۆڤاری (ڕامان)ی نازدار کە ژمارەی (١١٢) بڵاوبۆوە، مامۆستای بەڕێز و خۆشەویست کەریم شارەزا، لە لاپەڕەی (٢٠٤ تا لاپەڕە ٢٠٧)ی گۆڤارەکەی بە وردی و بە نرخاندنێکی پڕ هەستی ئەدیبێکی ڕاستەقینە و وەک مرۆڤێکی شارەزا و پابەند بە خاڵی گرنگی بواری ئەدەبی و ڕەخنەگری لەسەر کتێبەکەم دواوە. لە پێشەوە زۆر سوپاسی مامۆستا دەکەم کە ڕاستگۆیانە هەست و نەستی خۆی بەرامبەر بە بەرهەمەکە و بە خۆشم دەربڕیوە، کە هاوڕێ و برادەرێکی هەموو ساڵانی تەمەنم بووە، هەر لە ژیانمان لە قوتابخانەی سەرەتایی و لە ناوەندی لە کۆیە تا ئەو کاتەی ئێمە بە ماڵەوە چووینە هەولێرو من لە هەولێر سانەویم تەواوکرد و ئەویش چووە بەغدا بۆ خانەی مامۆستایان تا ساڵانی پەنجاکان، ئینجا دیسان من گەڕامەوە (کۆیە)ی خۆشەویستم و دیسان لەگەڵ کاک کەریم بەیەک شاد بووینەوە لەگەڵ باقی برادەرە (کۆنەکان)م، مەبەستم ئەوانەی بەهۆی جۆراوجۆرەوە لەیەک دابڕابووین.

مامۆستا شارەزا لە تێبینییەکانی هەندێ ناو و ڕووداوی بۆم ڕاست کردۆتەوە کە زۆر دڵخۆشکەرن بۆ من و بەڕاستیش دەڵێم زۆرجار لە نووسینی بیرەوەرییەکاندا لە هەندێ شوێن، لەسەر هەندێ ناو، یان شتی تردا لە نووسین دەوەستام و لەخۆمم دەپرسی: (وەڵڵاهی ئەو ناوە، یان ئەو سەربردەیە) بە چاکی لەلام ڕوون نییە! تۆ بڵێی ئەوهابێ وەک نووسیومە یان وانییە؟

بەشێک لەو (هەڵانە)م کاک کەریم شارەزا ڕاستی کردینەوەو بە تەمام لە بەشی دووەمدا ئەو ڕاستییانەی ئەو و هەندێ تێبینی خۆشم ڕاست بکەمەوە، بۆیە دووبارە سوپاسی دەکەم و داوای تەمەن درێژی و لەش ساغی بۆ دەخوازم.

لەو شتانەی مامۆستا کەریم شارەزا، لەم لایەنەوە، یارمەتی ڕاستکردنەوەی داوم ئەوانەن:

(١) ڕاستکردنەوەی ناوی قوتابی (بابەشێخ) کە لە پۆلی سێی سەرەتایی لەگەڵمدا بوو، من ناوی بابی ئەو برادەرەم نووسیوە (عزالله)- واتا نووسیومە (بابە

شێخ عزالله)- کە کاتی خۆی زۆر لەسەر ناوەکەی ڕامام، مامۆستا ڕاستیی ناوەکەی بۆمان نووسیوە کە (بابەشێخ کاکە) بووە نەک (عزالله).

(٢) باسەکەی هاوڕێمان (ڕەجەب عەبدوڵڵا)، زانیاریەکەی من کە (هەڵەیە) لە ناوەڕاستی لاپەڕە (٥٢) تا سەرەتاو پەرەگرافی یەکەمی لاپەڕە (٥٣) هەموویم بە قەڵەمی ڕەش- لەو نوسخانەی کە خۆم دابەشم کردن بەسەر برادەران و دۆستان ڕەش کردووتەوە، هەندێ زانیاری تریش لە بابەت هەندێ (وێنە) و ناوی دیکەوە خۆم ڕاستم کردنەوە، بەڵام- فایدەی چی- ئەی ئەوانەی لە بازاڕ فرۆشران؟ چۆن چارە دەکرێن؟

بۆیە ئەمە دەرفەتێکە بۆ من تا لەگەڵ تێبینییەکانی مامۆستا کەریم ئەوانی خۆشم دەخەمە پاڵیان و لێرە بڵاویان دەکەمەوە، بەشکم خوێنەرە بەڕێزەکان، خوا بکا بیانخوێننەوەو لەلای خۆیان ڕاستیان بکەنەوە.

(٣) ناوی قوتابی هاوپۆلمان (عەبدە)ی بۆم ڕاست کردووەتەوە، لە لە لاپەڕە (٨٨) نووسیومە ناوی (عەبدە حاجی کەریم) کە ڕاستییەکەی وەک مامۆستا دەڵێ (عەبدە سۆفی کەریم)ە و بە (ناوی عەبدە کەریم)مان گاز دەکرد- کە پێشتر لە لاپەڕە (٧٥- نەک ٧٦) نووسیومە (عەبدە کەریم)- ئەم دووبارە کردنەوەی ناوی برادەر و قوتابیان و تەنانەت ناوی مامۆستایانمان بەبێ ئاگایی خۆم، چەند جارێ و لە زۆر شوێنی کتێبەکەمدا ڕووی داوە! خۆشم نازانم بۆچی؟

لەگەڵ ئەوەش کە لە دەزگای ئاراس دووجار ڕەشنووسەکەم خوێندووەتەوە و پێیدا چوومەوە، چونکە دەزگاکە بۆیان دەناردم و شتی پێویستم لێی ڕاست دەکردەوە و بۆم دەناردنەوە.

ڕەنگە لەبەر (دڵنیایی) نەبوونی خۆم بووبێ کە وام زانیوە یەکەم جارە ئەو ناوانە دەنووسم و لەبیرم چووە کە پێشتر نووسیومن! بەهەر حاڵ لە نووسینی بابەتێکی دوور و درێژ و بەتایبەتی (بیرەوەری) پێم وایە ئەوە ڕوودەدا، بەتایبەتیش ئەگەر نووسەر یەکەم جاری بێ لەو دەرگایەی دابێ! ئینشاڵڵا بۆ بەشەکانی تر لەو خاڵانە سوودمەند دەبم!

(٤) لە تێبینییەکەی لەبابەت ناو نەهێنانی ئەو قوتابیانەی لەساڵی ١٩٤١/ ١٩٤٢ لە پۆلی شەشەم لە قوتابخانەی (ئوولا- اولی)- ناسراو بە (مەکتەبی خوارێ)- مامۆستا ڕاست دەکا بەداخەوە هەندێ ناوی زۆر گرنگم لەبیر چووەو نەم نووسیون، داوای لێبووردن دەکەم لەوانەی لە ژیاندا ماون و ئەوانی کۆچی دواییشیان کردووە، لە بەهەشتی بەرینی خوای گەورە دابن، بەڵام پێشم وایە ناوی زۆربەیانم هێنابێ کە نزیکی (١٥) قوتابی دەبن ڕەنگە هەر سێ چوار ناوم نەنووسیبێ کە یەکێکیان (ئەنوەر تاهیر بەکر)بوو- باوکی پۆلیس بوو- ماڵیشمان لە تەنیشت یەکتر بوو، لە سەرەتای جادەکەی سەرەکی کە بۆ ناوشار دەهات، ئەوان لە دووەم خانوودابوون، لە پاش ماڵی کاک تەمەر، ئێمەش سێیەم خانوومان لە ماڵی (دەرویش عەولاّ) ناوێک بەکرێ گرتبوو، ئەو کاتە هەردووکمان لەپۆلی شەشەم بووین و ماینەوە- ساڵی دوایی ئەوان بەخێزانەوە چوونە هەولێر-.

(٥) لە بابەت ئێزگەی ڕادیۆی کوردی کە لە یافابوو- منیش ناوم هێناوە کە لە (یافا) شت تۆمار دەکران، بەڵام وەک زانیاریم، هەوایی و پێداویستی پەخش کردنی لە (قوبرس)بوو.

(٦) ناوی بەڕێوەبەری (متوسطه)کەمان کە نووسیومە (شەوکەت محەمەد) بوو هەڵەیە، قسەکەی کاک کەریم ڕاستە (شەوکەت عەبدولڕەحمان) بوو- کە لە شوێنێکی تر هاتووەتەوە بیرم و بەڕاستم نووسیوە.

(٧) لە بابەت (بلاط الملكي) واتە کۆشکە گەورەکەی لەسەر گردێکی بەرز دروست کرابوو بۆ مەلیک فەیسەلی دووەم و خاو و خێزانی- ئەم کۆشکە هەر بەو ناوەوە ناسرابوو لە (مصیف)، تەنانەت عەمەلە- کرێکار و کەنناس و مووەزەفەکانی دائیرەی (سکک) کە ئەو (مصیف صلاح الدین)ەی بەڕێوە دەبرد، هەر بە (بیلاطی مەلیک) ناوزەد دەکرا- بۆ زیاتر ڕوون کردنەوەش، کە مامۆستا کەریم دەڵێ- (البلاط الملكي) بۆ شوێنی ڕاپەڕاندنی کاری ڕەسمی مەلیک بەکار دەهێنرێ، جا منیش دەڵێم: بەڵێ ئەمە ڕاستە، بەڵام ئەم کۆشکەکە دەچوویتە ناوییەوە لە دەرگا سەرەکییەکە- ناوەوە دوو (باڵ) جەناحی نیشتەجێ و ژووری تێدابوو، لەلای ڕاست و هەروەها ناوەڕاستی کۆشکەکە ژووری گەورەو هۆڵ و کەلوپەلی نایابی نووستن و دانیشتن و تەنانەت ژووری چێشت لێنان و میوان و هەموو شت، لەو بەشەی کۆشکەکە هەبوون، کە پێویستی ژیانی خێزانی بێ، کەچی دیوی دەستە چەپی دیار بوو ژووری کارکردنی ئیشوکاری ڕەسمی بوو، بۆیە مێز و کورسی و تەلەفۆن و ئامێری کارکردنی دائیرەو دۆلابی (سجل و ئەوراق) و ئەوشتانە پڕی ژوورەکان بوون، کەواتە ئەم کۆشکە هەردوو ئەرکی جێبەجێ دەکرد، بۆیە مەلیک و وەصی خاڵی و خێزان ئەگەر بهاتبان لەوێ دادەبەزین، بۆ

ئەوەی ئەو ماوەی بیانەوێ لەو هاوینەهەوارە بژین شوێن تریان نەبوو کاتی تێدا بەسەر بەرن، ئنجا وەک لە بەغدا ناوی کۆشک و قەسرەکانیان، کۆشکی زهوور و ڕیحاب بوون، لە (مصیف) ناویان بۆ دانەندرابوو، بۆیە هەر بە (بیلاطی مەلیک) یان هەر (بلاط) ناوی دەبردرا.

دوای سوپاسێکی بێ پایانم بۆ کاک کەریم شارەزا بۆ ئەو ڕوونکردنەوانەی، حەز دەکەم ئەم دەرفەتەش بقۆزمەوە بۆ هەندێ ڕوونکردنەوەو ڕاستکردنەوەی خۆم لەو شوێنانەی کە بزانم گرنگە و دەبێ خوێنەر ئەو ڕاستییانە بزانێ، پێش خوێندنەوەی کتێبی (تەمەنێک گۆرانی....) و بەشی یەکەمی بیرەوەرییەکانم وەک لێرەدا باسیان دەکەم.

(١) بەرگی پێشەوەی کتێبەکە کە وێنەکەمی بە گەورەیی لەسەرە، حەزم دەکرد و پێم وایە جوانتر و سرنجڕاکێشتریش دەبوو- ئەگەر ڕەنگی ڕانکوچۆغەکەم، ڕەنگی ئەسڵی خۆی بوایە کە ڕەنگێکی (قاوەیی) جوان و دڵگیرە، تاکو لەگەڵ ڕەنگی (رصاصی) بەرگەکە جوانتر دیاربوایە، ئەوسا دەبووە ڕەنگێکی سروشتی گونجاو لەگەڵ ئەو درەختەی لە (باکگراوند)ەکەدا هەیە.

(٢) هەندێ لە وێنەکان یەکجار بچووک کراونەتەوە کە لە هەندێکیاندا بەتایبەتی کە چەند کەسێک لە وێنەکاندا هەبن، من زۆر بە وردی دەیانبینم هەر نایانناسمەوە، ئەمەش لەبەر بچووکی دەموچاویان تەنانەت خۆشم نایانناسمەوە، هەروەها هەندێک لەو (کۆپی) کراوانەی ئەو نووسینانەی لە گۆڤار و ڕۆژنامەم (کۆپی) کردوون و لە دەستخەتەکەی خۆم دام

ناون، لە کتێبەکەدا ئەوەندە بچووک چاپ کراون بە (زەرەبین)یش نووسینەکە ناخوێندرێتەوە! کەواتە ئەگەر خوێنەر ئەو زانیاریانەی کە بە (بەڵگە) بۆیم داناوە سوودی چییە نەتوانێ بیانخوێنێتەوە؟

بۆ هەندێ نموونەی ئەم قسەیەم سەیری ئەو لاپەڕانە بکەن (ئەگەر زەحمەت نەبێ) لاپەڕە (٧، ٨، ١٠، ١٠١، ١٢٣، ٢٠٤، ٢١٢، ٢١٨، ٢٧٥، ٣١٤، ٣١٥، ٣١٦، ٣١٨، ٣١٩، ٣٢٣، ٣٤٦).

(٣) لە لاپەڕە (٧٤) و (٧٥) دوو وێنە هەن، ناوەکانیان کە لە ژێریانەوە نووسراون لەگەڵ زانیاریەکان بەهەڵە دانراون: وێنەکەی (ل ٧٤) وێنەی مامۆستا (شەفیق سابیر)ە بەعوودەوەیە، کەچی ناوی مامۆستا (زەکی ئەحمەد)ی بەڕێوەبەری قوتابخانەی لە ژێرەوە نووسراوە، ئینجا وێنەکەی تر ئی (ل ٧٥) بە پێچەوانەیە- ئەمەیان وێنەی مامۆستا زەکی ئەحمەدە، کەچی ناوی (شەفیق سابیر)ی لەژێرەوە نووسراوە.

(٤) هەندێ (ناو) و ڕووداو و شوێنم لە جێگەی جیاجیادا دووبارە و سێ بارە کردووەتەوە، ئەمە هەڵەی خۆمە، داوای لێبوردنیش لە خوێنەرە بەڕێزەکان و لە دەزگای چاپی ئاراسیش دەکەم-

(٥) لە تەنیشت وێنەکەی خێزانێکی باوک و دایک و منداڵەکانیان (لاپەڕە ٢٢١) لە ناو نووسینەکەدا مێژووی (١٥/٥/١٩٩٠) نووسراوە، ئەمەیان ساڵەکەی دەبێ (١٩٥٠)بێ، هەروەک لەژێرەوەتر، واتە دوای سێ چواردێڕ دووبارەکراوەتەوە کەواتە (١٥/٥/١٩٥٠) ڕاستە.

(٦) لەژێر ئەو وێنەیەی لە لاپەڕە (٢٢٢) دایە سێ کەس هەن کە

ئەوانەن: ڕەزا عەلی، ئەنوەر شێخلی (ئەمەیان بەهەڵە نووسراوە- شێخانی-) سێیەمیش هامان- ئەوە ڕاستە.

کەواتە (شێخانی)یەکە دەبێ بکرێ بە (شێخلی)-

(٧) لە لاپەڕە (٢٤٠) یەکەم وێنە، وێنەی (مەحموود وەندی)یە، بەڵام لەژێری نووسراوە (محەمەد وەندی).

(٨) لە لاپەڕە (٢٥٨)، پێنجەم دێڕ لە شەرحەکەدا ناوی ئەو گوندەی کە لەگەڵ برادەرەکان چووینە ئەوێ لەسەر سنووری عێراق- تورکیا ناوەکەی نووسراوە (بێرۆ)- هەروەها لە تەنیشت وێنەکەی دووەم لە دامێنی هەمان لاپەڕەدا لە وەسفەکەدا، هەمان هەڵە کراوە. ڕاستی ناوی گوندەکە (بێدۆ)یە- بە پیتی دال- نەک بێرۆ- بەپیتی ڕێ-!

(٩) لە لاپەڕە (٢٦٧)دا، لەژێر وێنەکەدا، ناوی ئەو برادەرەم کە لە لای (چەپ)ی من دانیشتووە بە هەڵە نووسراوە (کارنیل)، ڕاستییەکەی ناوی (کارنیک)بوو، واتا پیتی دوایی (ک)ە، نەک (ل).

(١٠) وێنەی یەکەمی سەرەوەی لاپەڕە (٢٨٨) کە بەگوێرەی نووسینەکەی تەنیشتی دەڵێ (.. هونەرمەند- ڕەزا عەلی- بەعوودەکەی خۆی لەبەردەم مایکرۆفۆنەکە... گۆرانی دەڵێ) کەچی ئەمە هەر وێنەکەی لاپەڕەی پێشووە کەوا منم لەگەڵ تیپەکەمان، لە (دار المعلمين العالية) گۆرانی دەڵێم، نەک ڕەزا عەلی، کەوا لە دەستخەتەکەم من وێنەی (ڕەزا عەلی)م داناوە.